

MOHÁS LÍVIA

Theodora

AZÓTA IZGAT A NŐI LÉLEK REJTLEMESSÉGE

Azon a napon Theodora, a bizánci császárnő elhagyta a Szent Palotát, és amit ritkán tett, utazni indult. Papok serege kísérte, kolostorokat látogattak. Papok! Emlékszik-e barátném, amikor szerelmes lett Malatidész tisztelendő úrba, a katolikus kislányok hittanárába? A szívem szorult össze, amiért nem énbélem lett akkoriban szerelmes. Bár nyeszlett kis ciszter gimnazista voltam még, magasszárú cipős, kinőtt lengyel bundás, bizonyára pattanásos és mafla, Malatidész pedig nemes arcélú, elegáns, sudárkarcsú szép férfi, jól megnéztem magamnak, amint a Foglár utcán sietett felfelé, mindig sietett, csapkodott térde körül a reverendája. Maga, barátném, „amásvallásúkislány” volt. Ez így egybeírható fogalom: amásvallásúkislány. Amikor a növendékeknek a hittanórája következett, a nagy testű Mater Lechoczky megállt az osztály ajtajában, szigorúan azt mondta: „amásvallásúkislány most átjön a rajzterembe!”, „amásvallásúkislány most átjön a biológiaszertárba!” Akkor maga fogta a holmiját és ment. Az ajtónál, kívül, Mater Lechoczky mögött már ott várakozott ez a fekete hajú pap, a karcsú Malatidész, udvariasan oldalra lépett, kiengedte amásvallásúkislányt, Maga kedvesem először, mint mondta volt, csupán kíváncsiságból nézett rá. Később már szándékosan szemezett vele abban a kétpillanatnyi időben, amíg elhaladt előtte. Ilyenkor izgatott boldogságot élt át, sóvár vágyat, nem tudni, a szép férfiért sóvárgott-e, reszketve csillog az erdő, reszketve csillog a harmat, vagy az a vágy fűtötte, ami az odatartozásé; szeretett volna benn maradni Malatidész óráján, szeretett volna olyan lenni, mint a többi gyerek. Malatidész is nézte magát, mélykék szeme volt a papnak, és a szemezés pillanatában rózsaszín lett az arca. Ezeket a szemezéseket részletesen elmesélte az Érsek kertben, a fehér székeken, amikor teniszezni ment, én meg elkísértem, s ott üldögéltem, latin memoritert magoltam, amíg Maga teniszezett, és vártam. De tenis� után rendszerint Löwl Laciékkal és Löwl Lilivel, Schwartz Gyurival meg Schneeweiss Vicával rajcsúrozott, és már nem törődött velem.

Borsodnadasdon nyaraltam nagyanyámnál azon a nyáron. És ki más jött hűsölni a faluba a főjegyzőkhöz? Mater Lechoczky. Határos volt nagyanyám kertje a főjegyzőék kertjével, és Mater Lechoczky hatalmasan hullámozó pipipiros pongyolában hevert a kerti nyugágyban, és naphosszat sárga fedelű detektívregényeket olvasott. Mennyire elbámult, barátném, alig hitte, amikor elmeséltem a pipipiros pongyolát, a nyugágyat, a sárga tetejű ponyvákat! Jóval később meséltem erről, azokon a heverészős délutánokon, a fülönfüggők és a gyűrűk kocogtatásának idején, fehérrel ereszt fekete márványlapja volt az éjjeliszekrényem tetejének.

Papok! Theodora a monofizitákat szerette; valaha Egyiptomban találkozott velük, még amikor menekült és mélyponton volt, „féreg vagyok”-érzéssel. Elmocskolózott fónixmadár – akkor. Ötszáz évenként egyszer érkezik fónix Egyiptomba a Nap oltárához. Fahéjat hoz, és miközben imát mond, fény gyullad magától, elégeti a madarat, a hamuból féreg lesz, a féreg növekszik, újból madárrá változik, majd visszazáll oda, ahonnan érkezett. Theodorát, a férget kikapták a hamuból, etették, gondozták,

nyugtatták, nem akarták lenyelni, letarolni, noha Theodora féreg voltában is igencsak nő volt, a monofiziták meg férfiak. A monofizitákat szerette. Hanem a meteorbeli aszkétákat utálta volna, ha ismeri őket. Azok a koszosok! Magas sziklára biggyeszti fészüket, egyedül akarják talán élvezni a pompás kilátást, maradjon mindenki más odalenn a francban, ők meg odafönn behülyülnek a szenteskedésbe. Kifordult belei Bizáncnak. Jézusért búzlenek, azt mondják. Mert igaz, minden rossz megtalálható Bizáncban, intrika, címkórság, mindenfajta gyilkosság, de emellett a kényes kifinomultság, az arannyal-zafírral díszes bonyolult magasrendűség, és istenléptékű a stílus. Ami Bizáncban mézes ámulás, az Meteorban lábszag. Ami ott a hatalom kéje, az itt az álnok tudatlanság, a bolhás és tetves lomposág. Koszolódnak, aszalódnak a szirteken, hogy elnyerjék a mennyet, de közben nem és nem, nem bírnak meghalni, a jó Istennek se mennének az égbe. Ki érti ezt a fertőzött élniakarást? A halál szerénység! Mikor itt az idő, akkor alázatosan el kell takarodni, nagylelkűen kiállni a sorból.

Maga kedvesem nem látott halált, pedig megjárta volt a hitleri munkatábor, csak hogy hála, hála az égnek, vasgyárban reszeltek és csomagoltak valamiféle acél alkatrészeket, kicsiket, nagyokat, egész nap. Csupa erős, fiatal nő kopaszon. Különös, ördögi, rideg lehetett! Hihetetlen. Éhesek voltak, de az éhhaláltól távol, hiszen etetni kell a bárányt, ha nyírni akarjuk a szőrért, és azok az acélmicsodák nyilván a harchoz fontosak lehettek. De halált nem látott. Én igen. A fogolytábor kórházában, többször is, mondhatom tapasztalatból, csak akkor rettenetes, ha nem tudjuk neki időben megadni magunkat – ahogyan a meteorbeli szerzetesek se tudták. Máskülönbem nem olyan borzasztó, „ha nem a tiédről van szó!”, mondta erre okos barátom, aki angolból és oroszról fordít, és engem vén hülye kiscserkésznek tart, mert még ma is vannak illúzióim. A fogolytábor, tudja, amerikai fogolytábor volt, fiatal voltam, erőből kicsattanó, a kórházban se betegként, hanem tolmácsként forgolódtam. Az őrnagy, szép testű, nagydarab, kissé dinnyeképu amerikai férfi, olyan kék szeme volt, mint a Maga Malatidészének, azt hiszem, szerelmes volt belém. Nagyon nehezen kapcsoltam, miről van itt szó. Elengedett a táborirodáról tolmácsolni és bárhová, mondhatni, a tenyereimből evett volna, ha akarom. A kórházbeli halál akkor tett rám erős hatást, amikor már nem volt a testben lélek. Egyszer csak ott fekszik egy burok. Többnyire szürke, a semi árad körülötte, és eltűnt az ige belőle. Látja, ezt a részekre bontó látásmódot: testige, rossz-jó, halandó-halhatatlan, burok-tartalom, szürke-piros – így tudunk gondolkodni. Pedig minden, ez az egész Benne együtt van, megfér, még az a szürke test-burok is, amiből hamarosan kezd kipárologni a halálszag, és el kell takarítani.

Nehezen kapcsoltam az őrnagy érzelmeit illetően! Nem voltam én felvilágosodott ifjú, nem találkoztam férfiakat szerető férfival soha addig, ha tudtam is (nem biztos, hogy tudtam), miszerint létezik ilyen, gondolhattam talán: ötvenévenként egy-egy előfordulhat Kaliforniában, mondjuk, valamilyen mondén, lila lebuiban. De ott, a katonai táborban? Azok között az enerváltak igazán nem mondható remekebbnél remekebb férfitáborok közt? Ezeket, mint a broyler csirkéket, izompuffasztó bébitápszerekkel tömték kicsi korukban, később sportoltatták rogyásig. Én az átlagnál egy kicsivel alacsonyabb vagyok, amit nem szeretek elismerni, de MOTESZ-jelvényes tornász voltam! Rendesen kidolgozott vállal, talán tornászhatam is van, azaz domború kissé, vagyis erősnek tűnök. De ezek mellett a tápszerreklám képu férfiak mellett elbújhattam. Sóvárogra néztem őket, a pálya szélére kuporogva, amint rettentő tempóban játszották azt a metaféle baseballjátékukat. A játék végén, fürdő felé igyekezve, veritéktől ázva, hátamra, vállamra csapott egyik vagy másik, ilyenkor elfogott az öröm. És az odatar-

zás vágya, mint Magát barátném, amikor Malatidész tisztelendőt nézte vágyakozva. Hát nekem meg az őrnagy volt a Malatidészem... Vagy én neki? És ahogyan Maga vágyott titokban a többségi katolikus kislányok közé tartozhatni, úgy én azok közé az izzadó, rohanó, erős férfiak közé.

Az őrnagy roppant óvatosan közelített. Akkoriban még nem ütötte fel a fejét a Barbi-kultúra, a barbifejű Clinton elnök még nem tett engedményeket a férfit szerető katonáknak. Akkor szigorúbbak voltak az idők, az őrnagynak jó oka volt az óvatoskodásra. Az egzisztenciáját veszélybe sodorhattam volna. Gyilkos verekedéssel végződött az ügy, de – ha őszinte akarok lenni magamhoz és Magához – ma is nosztalgikus szeretettel gondolok az őrnagyra. Tűnődtem azon az örült verekedésen, ami azután a végét jelentette ennek a szerelemnek. Ma is hordom a nyomát, a nyakamon fehér félhold alakú sebhely formájában. Megcírógatta ujjával, s egyszer, egyetlenegyszer az érett fügéhez hasonlító rózsaszín szájával is megsimogatta ezt a fehér félholdat barátném, valamelyik fülönfüggő-kocogató és gyűrűt márványhoz ütögető délutánon. Miért verekedtünk össze az őrnaggyal és Jimmyvel hármásban, amikor mélyen szerettük egymást? Ha összehasonlítom őket Magával, a kapcsolatuk árnyaltságát hozzám, úgy látom, hogy Maga, barátnóm tud édesgetni és eltaszítani, kényszeríteni és önmagát alárendelni, uralni, egyben szolgálni a szeretkezés közben, tud örülni a diadalnak és a legyőzöttségnek, átfogni és bújni, még hozzá szinte egy percen belül vagy szimultán. Nem tudom, a kereszténység után vágyódó „amásvallású kislány”-ság teszi-e eme összetettségét. Ami végül is a teljességet keltette fel a zsigereimben legalább egy fülbevaló-koccintgató délutánra. Amiből aztán eléledgel, feltöltődik és táplálkozik a vegetatív idegrendszer és a szív hosszú időre. Jimmy és az őrnagy ezt nem hozta. Nincsenek nagyszámú tapasztalataim, aránylag aszkétikusan éltem az életem, így azt mondhatom határozottan, hogy a férfiak szeretkezése egyszerűbb, árnyalatlanabb, mondhatni, parasztosabb és egyben valóságosabb mint a nőké, és úgy gyanítom, veszedelmesebb.

Jusztinianusz császár, Theodora férje és uralkodótársa büntette őket, de ez a büntetés főképp vagyonek Kobzásban nyilvánult meg, hiszen semmi pénz, semmi vagyon nem volt elegendő Jusztinianusznak, különösen, amikor újjáépítette a Hagia Sopiát, a szent bölcsesség ölet, mert

Sophia a kupolakirálynő,
Sophia az Istenország össz-szimbóluma,
Sophia a tércsoda, mint aranykorona lebeg a tér fölött,
Sophia a paradicsomi üdéség,
Sophia az Édenkert aranyos hírnöke.

Építéséhez felhasználtott:

a verde antico mély zöldje,
a tébai porfir,
a szemcsés vérlila,
a prokonnézoszi kő minden bájával,
a rózsaszín frigiai kő,
a jassosi aranyos kő,
az aranyos kő Libyából,
a fekete-fehér márvány a kelta hegyekből, onyxszal és smaraggdal.

Jól jött a gazdag homoszexuálisok vagyona az építkezésekhez, egyébként magányuk tekintették a dolgot, a szegény ördögöket nemigen zaklatták. Vagyonosnak lenni Bizáncban pedig jelentett valamit! Akit gazdagnak mondtak, annak volt hús

palotája, hús magánfürdője, hús birtoka, tömörezüst ágyban aludt, színarany ét-készletből evett, saját zenekara volt orgonával, nagy istállója és kétezer rabszolgája. Ha két-három órnyagot és Jimmyt elítélték szerelmükért, akkor aztán lehetett tovább szépitni Hagia Sophiát. Gondolja el, kedvesem, a Hagia Sophia ambonjáért (az a hely, ahol a császárokat koronázzák), illetve ennek *aranycsíkos* kövéért Jusztinianusz egész Egyiptom egyévi jövedelmét áldozta. Elhiszi? Hiszi, nem hiszi, így írja Galahad. A kreatúra számára Sophia volt a nagy anyaöl, a női órangyal, kivülről mindenkinek csak árnyékélete van, ha nem kerül a teremtmény a nagy anyaölbe, akkor Isten őt meg nem ismeri, márpedig létezni annyi, mint Istentől elgondolatni. Ezért gratulált Jusztinianusz Észak-Afrika meghódított, letiport alattvalóinak: „Tudjátok meg, kemény rabszolgasorsból szabadítottalak ki benneteket! Most szabadsággal ajándékozlak meg titeket, azzal, hogy a mi boldog birodalmunkhoz tartozhattok! Hiszen az ember csak ösztövére félteremtmény addig, amíg nem tartozik Hagia Sophiához és a birodalomhoz. De mivel ti már odatartoztok, így Isten szeme elé vezetted ez a nép, ettől a naptól vagytok, mert ettől a naptól kezdve Isten elgondol benneteket. Gratulálok!”

Így, ilyen derekasan megforgatta a szabadság fogalmát, miután megtiporta őket. Hasonlóképp itt is, amikor a szovjetek „elhozták a szabadságot” minékünk, ahogyan ők mondták, minekutána legázoltak bennünket. Tudja-e, amikor már közelítettek a szovjet csapatok 1944-ben (ez még a fővárosba szökésem előtt történt), akkor a Bükk-hegységbe ledobtak egy ejtőernyős nemzetközi partizáncsoportot. Minket meg, kis zöldfülű leventéket kirendeltek, és csatárláncban kellett átfésülni az erdőt, kerestük a partizánokat. Nekem nem kellett volna mennem, az ózdi rokonoknál lebzseltem akkor, de kalandvágyból mentem. Puska, fegyver alig, száz leventére egy puska, ha jutott. A csendőröknek volt fegyvere. Csörtettünk első nap a bokrok, a horhosok, a fennsíkok között. Semmi. Másnap aztán nem találomra ment a kószálás – a csatárláncnak egyenesen és célratarotottan be kellett keríteni a Pozsdi-tanyát. Azon a tanyán fogták el Szőnyi Mártont, az egyik partizánt, a jászolban aludt. Az istálló mellett azonmód kivégezték, és a tanyásgazdának kellett eltemetnie, aki Szőnyi Mártont feladta. Mikor aztán bejöttek a szovjetek, a tanyásgazdának nyoma veszett. Szőnyi Mártonnak pedig emlékművet emeltek. Sorjáztak nagy fekete autókban a bolsevista vezetők, ünnepelni, emlékezni, előbb felvették a kocsiba Szőnyi Márton anyját, aki jó messze lakott Ózd-tól, fekete fejkendő parasztasszony volt, őt is vitték koszorúzni, utána a Bükk vendéglőben díszebédet adtak, jó sok rántott hússal. A hős anyját az asztalfőre ültették, felköszöntötték, evés-ivás után az elvtársak vörös tarkóval bevágódtak a nagy fekete kocsikba, elporoztak, az öregasszonyt meg otffelejtették. Gyalog menetelt haza az országúton a keménykötésű anyó, jó messzi, nagy nyugalomban ment, mint mindig. Ünnepi cipője fűzőit összekötötte, a cipőket a vállán átvette, mezítláb menetelt.

Magam, ha visszapergetem a múltat, és keresem az amerikai órnagyhoz és Jimmyhez fűződő nosztalgiam gyökerét, akkor itt találom Ózdon. Az ózdi férfirokonok és férfias barátságok körében tetszett nekem a szabad erő, ahogyan leráztak magukról mindent – nyivákolás nélkül, ám életüknek része volt a hatalmas ivászat, és ettől irtóztam. Zoltán nagybátyám, aki amúgy tekintélyes szakember volt a gyárban, ha a bojki harangot félreverte, ha a borsodnádasi eszpresszó mikrofonjába, ahogyan ő mondta: a plégéjébe belekukorékolt, vagy ha eltévesztette az ajtókat és a szekrénybe lépett volna be, akkor már tudta Ilus nagynéném, hogy ismét elvonókúrára kell vinni. De ezek a szélsőséges dolgok a szovjetek bevonulása után történtek. Annak előtte sikeresebben ittak. Vagy talán fiatalabbak lévén jobban bírták?

Az elsötétítés idején Ilus néném elküldött a kaszinóba, hívjam haza Zoltán bácsit, mert neki, a nénémnek a szíve rendetlenkedik. Közeledtek a bombázók, morogtak a Bostonok az égen, és az LI-2 típusok is – ez utóbbi a szállító gép, és meglehet, éppen ezen az estén dobták le ejtőernyővel Szőnyi Mártonékat, ugyanis másnap volt a csatár-lánc. „Légiveszély!” mondta a rádió; a kaszinó pincére a különszoba ajtajában állt, „tessék az uraknak is az óvóhelyre menni!”, mondta, de az urak már hozzáfogtak a staniclizáshoz, és rá se hederítettek. A játékban az urak azt énekeltek a „Nem félünk a farkastól, farkastól, farkastól” dallamára, hogy „Gyűjtsd meg hát a staniclit, staniclit, staniclit” – ennek előtte azonban az adóügyi jegyző nadrágjára, hátul, összesodort papírzacskót tűztek. Ezt kellett volna lángra lobbantani. Az adóügyi jegyző csipőt ríszálva járta körül a biliárdasztalt, az urak mögötte tolongtak, lökdösődtek, égő gyer-tyával, gyufával, öngyújtóval. Ha sikerült végre a stanicligyújtás, akkor a kasszírnot, ki szívesebben jött ide a különterembe, mint az óvóhelyre, felállították az asztalra, és el-énekelték a „Selem szoknya, otkolony és hajpomádé, Julcsa, sose leszek a magáé” mű-dalt. Az ajtóból figyeltem őket. A részegség próbája volt ez a hülye verseny, de nekem akkor a halálnak fittyet hányó bátrak mókájának tetszett. Mondhatom, drága barát-ném, elbűvöltek ezek a férfiak.

Odalenn, az óvóhelyen már elkezdtek az asszonyok a „Most segíts meg Mária, ó irgalmas Szűz Anya” imát, és ez után mormolták a fájdalmas rózsafüzért, amíg csak el nem hangzott a hangszóróból a „Légiveszély elmúlt”. Üldögéltek odalenn a mély-ben, lábuknál kiskoffer. A repülőkről Sztálin-gyertyát dobtak, ami lebegve bevilágítot-ta a várost, de a kaszinó ablakait belülről befedték sötétlila papírral, nem jött be a fény. Ezek itt idefenn nem féltek, vágyakoztam közéjük. Zoltán bátyám kizavart, mars az óvóhelyre. De ott lenn a nők szétszórták rettegésüket, akár a bacilust, annyira utáltam ezt az érzést, olyan zavarossá tette a fejemet, hogy egy idő múltán a félelmem ráterjedt a nőkre, tőlük is féltem, már őket is utáltam. Miért nem lehetek fönn, a bátrak között?

Ó kedvesem, szépem, Ön volt nekem az egyetlen igazi női szerelmem. Maga: a kenyér. Az az amerikai őrnagy, és ami összefűzött vele, szerfölött más. Az a Veszély volt, és nem az illatos kenyér. Nem azért volt a veszély, mert az őrnagy az egzisten-ciaját féltette, ő nem. Hanem Jimmy miatt. Egyszer felmászott a falon, a repkénnyel befuttatott fal két emelet magasságáig felmászott a zöld indákba kapaszkodva. A villa második emeletén lakott ugyanis az őrnagy; fürdőköpenyben hevertem az ágyán, hűvös délután volt, korábban becsuktam a terasz üvegezett ajtaját, az őrnagy kinn a konyhában matatott. S mit látok? A teraszon áll valaki, arcát az üvegajtónak nyom-va, két tenyerét odatámasztva, befelé bámul. Ijesztő arc. Elszánt arc. Akkor még nem ismertem Jimmyt, ott láttam először. Orra belapult, ahogyan rányomta az üvegre, a szeme üres, a félhomályos szoba mélyén nem látott engem, de én láttam őt, és a száj ordított artikulatlanul. De nem ekkor történt az az iszonyú verekedés, aminek nyo-mát, a félhold alakú fehér sebhelyet viselem, hanem később. Mikor Jimmy meghalt, a mellén, a bordaközi részen szúrta sebet találtam, áldozatnak láttam.

„A Légionárius lándzsája a hatodik borda fölött érte a testet, és áthaladva az ötödik bordaközi részen, előbb a mellhártyát, majd a jobb tüdőt sebesítette meg. Ha a Szent János által említett katona alulról fölfelé döf, a lándzsa mélyebben hatol a tüdőbe és elmetsz néhány vénát; ebben az esetben a sebből mindössze néhány csepp vér szívárgott volna, de semmi esetre sem vér- és vízsugár. A lándzsadöfésnek a Szentírásban leírt és a leplen is látható mértékű vérzés keletkezésének kétségkívül csaknem vízszintes irány-ban kellett történnie. A kereszt sem volt túl magas, a katona szúrás előtt a magasba len-

dítette lándzsáját, és talán lóháton is ült.” Ezeket a sorokat, barátném, ma olvastam a torinói halotti lepelről szóló könyvben. Nikodémus vitt mintegy 100 font mirha- és áloékeveréket. Fűszerekkel együtt golycsba göngyölték a testet. Így szoktak a zsidók temetni. Mert a temetési tisztesség nekik nagyon, nagyon fontos. Teendő pedig sok volt. Először is a szög – szögek? – kihúzásával a lábakat tették szabaddá. Levették a keresztéről. A holttestet megmosták, haját és szakállát lenyírták, körmeit levágták. Állát föl kötötték, csuklóit, bokáit összekötötték, illatos kenetekkel megkenték. A szemhéjra pénzérmét tettek.

Mondom, kedvesem, ezeket a sorokat a torinói lepelrel foglalkozó szakember írta, s ha volt két különböző jellem – a názáreti Jézusé és Jimmyé Arizonából, hát ők különböztek. Mégis összekapcsolódnak a fejekben. Talán az a mindenre elszánt szeretet. Ebben az egyben hasonlítottak. Mert Jimmy mélyen és szenvedélyesen szerette az őrnagyot. Én nem. Csak hagytam magam elcsábítani. A feleségemnek is engedtem elcsábítani magam, keményarcú, keménykezű agrónómusnő volt, kicsit emlékeztetett az őrnagyra, elég jól ült a lovon, mármint Margit, a feleségem. Drágám, Ön nem ismerte Margitot, de a típust igen. Az a fazonú első generációs értelmiségivé avanzsált nő volt, aki a népi kollégiumok idején egyenesen a tehén fara mellől jött a Benczúr utcai palotába, valamely régi bankár otthona lehetett ez a palota a Horthy-időkben; itt is berendeztek akkor egy népi kollégiumot. De a „tehén fara mellől”-t nem gúnyból mondom, ahogyan teszik sokan (elvégre Dávid királyt is a juhok mellől hozta el az Úr), nem, csak épp teljesen illő kifejezés ez ide, mert Margitéknak tényleg volt egy rossz kis tehénük Szeged külső utcájában. És tényleg fejni akart, amikor beállított hozzájuk két kihajtott ingű agitátor népi kollégista fiatalember. Új értelmiség kell az országnak, munkás- és parasztfiatalokból – mondták –, addig-addig, míg nem Margit letette a sajtárt, összecsomagolta holmiját a vulkánfiber kofferbe meg egy spárgaszatyorba. Gyorstalpaló szakérettségire készült, amikor megismertem, és olyan marcangoló lelkiismeretességgel, elszántsággal, szorgalommal szívóskodott a számokkal, a képletekkel, az orra kihegyesedett, az arcsontja égett az erőfeszítéstől, röpke hónapok alatt bele akarta préselni abba a kemény és kerek alföldi fejébe mindazt, amiket nekem a ciszterek nyolc éven át adagoltak, de ne gondolja, hogy Margitból az a lihegő mozgalmi csatakanca lett, akiken mindig röhögtünk. Akik könyököltek, rúgtak, lihegték a pártjukért. Nem. Ő nem a bolsevisták pártja révén akart lenni valaki, hanem saját szaktudása jogán. Rendes ember volt, velem egy ízben követett el gonosztságot, ám akkor a padlóra kerültem.

Az volt a szabály Bizáncban, hogy akit idehívtak vagy eljött magától, az egy életem át ne felejtkezzen el a csodavárosról. Földi Jeruzsálemnek tétéleztek magukat perfid hiúsággal, és a látogatót tejből-vajból fűrésztörtték, lelkét meghódították és megszen-telték a TE IS VÉGTELEN VAGY és A HALÁLOD CSAK LÁTSZAT hitével. Ennek tudható be, hogy egyetlen ünnepi mise a Hagia Sophiában meghozta szellemi hűbéresnek Vladimirt, az oroszok nagy hírű fejedelmét. Az orosz nép áttért a görög katolikus hitre. Ámbár ez egy későbbi küllő az idő kerekén, Theodora ezt még nem tudhatta, Vladimírral sem találkozhatott, hacsak ötszáz év múlva nem, más testben, más arccal. Micsoda misék lehetnek azok a Hagia Sophiában! Előtte, utána persze pazar ünneplés. Igazgyöngyökkel roskadozó ajándékosár a vendégnek. Így aztán alaposan ideszoktak az emírek, a bojárók, a kánok, ennél fogva soha állam annyi őshordát nem nevelt nemzetté, s élőlényt emberré, mint Bizánc, mert a vadállatbőrbe bújt hun vitézek – példának okáért említsük őket, a rokonainkat –, amint visszatértek a kiselejtezett koronákkal, mállott hermelinkabátokkal és brokátpongyolákkal, ezeket magukra öl-

tötték a pusztán, és az otthon maradt kutyabőrbundásokból mosdatlan miniszteriumot szerveztek. De ez mind semmi. Mert a fő az, hogy vitték a LELKED ÖRÖK, a HALÁLOD LÁTSZAT hitét. Noha Bizáncban senkit sem kényszerítettek a kereszténység felvételére. De az a busás ajándék! A lélegzet eláll. És na, mondd már, ha kiselejtezett is volt az a brokát! A bugris hun vitéz ezt nemigen sejtette. A civilizáció presztízse hódított. Nem szólva a bizánci diplomaták lélektanvizsgálóiról, a tapintatlanfolyamokról, arról a fényes alapelvükről, hogy minél primitívebb a vendég, annál inkább udvariaskodj. Egészen addig, míg el nem szemtelenedik. De mindenekelőtt tudd: kit, mikor és mennyivel lehet megvesztegetni.

Az volt a szabály a mi familiánkban, hogy akit meghívtak vagy eljött magától, az egy földi életen át meg ne felejtkezzen a vendéglátásunkról. Boldog kis családnak tételtek magunkat, szabályos polgári képmutatással, ám ezt a képmutatást nem megrovóan írom, hiszen a tapintat jele, amikor a vendég finom atmoszférát érzlel, és nem göröngyösséget. Tejben-vajban fürösztöttük a látogatót, ennek tudható be, hogy gyakran tele volt a ház. Háborús időkben, a jegyrendszerben – ha például a fővárosból jött a vendég, füstölt sonkát vihetett haza vagy cipősdobozban tojást. Kiselejtezett koronáknak és brokátoknak megfelelő ajándékunk nem volt, Margit anyjának ugyan adhattott volna anyám matlaszépongeolyát, selyemfényű nagyvirágosat, denevérujjút vagy steppeltet, de ettől az alföldi csontos öregasszony megsértődött volna, így erre nem került sor. Volt a családunkban lélektani diplomácia, tudtuk mi is: minél primitívebb a másik, annál inkább udvariaskodj, amíg csak el nem szemtelenedik. De az már nem illett ránk, hogy „mindenekelőtt tudd, kit, mikor és mennyivel lehet megvesztegetni”. Morális okból-e, vagy egyszerűen ügyetlenségből, a megvesztegetéshez nem értettünk.

Margitot meg az édesanyját körülédességűk, mindenki vadul igyekezett jó képet vágni, és az étkezések alatt nem hallottuk meg a csámcsogásukat. Dicsértük Margit szorgalmát. A vizsgáit ugyanis sorra-rendre lerakta. Igaz, Rákosi Mátyás idején a szakértetségével érkező diákokat a tanárok nem merték megbuktatni. A professzorok addig nyaggatták őket, amíg eldöörögtek valamit. A bolsevista diákmegbízott beült a vizsgákra, figyelt, vigyázott, hogy az új értelmiség palántái el ne hasaljanak. A professzor pedig megnézhetette magát, ha tapintatlanul osztályozott.

Anyám Margit iránti rajongása megtévesztett. Annyiszor mondogatta, hogy hű, de megbízható, dolgos, rendes, komoly ember ez a Margit, nem nyafka kisbaba, tudja, mi az élet, meglehet, anyám úgy tartotta, jó lesz az, ha a magunkfajta polgár megtámogatja egzisztenciáját egy parasztivadékkal, ezért dicsérgette, végül is, az esküvő előtti napokban, elkábulva a sok „megbízható” meg „rendes ember” szövegtől, bevallottam Margitnak, hogy nekem még sose volt dolgom nővel. Férfival ellenben igen. Nem néztem rá, amíg beszéltem, ő pedig hallgatott, hallgatott, semmit sem válaszolt, ezt én egyszerű tudomásulvételnek hittem. Ma sem tudom, mi volt az, ami az esküvő délutánján arra készítette, hogy mindazt, amit bevallottam neki – az őrnagyot, a nosztalgiaimat, a döbbenetes verekedést, Jimmy halálát és a nyakamon lévő félhold alakú sebhely történetét – elmondja. Mint a vizsga tananyagát felmondja szinte szóról szóra apámnak, anyámnak, apósomnak, anyósomnak. Szigorú képpel bekérte bennünket az esküvői ebéd után a kisszobába. Én is ott ültem a puffon, ő meg leszedegette a mirtuszkoszorúját, gondosan összehajtogatta, és maga mellé helyezte a fátylát, majd ölében összekulcsolta két kezét és rákezdte. Nem hittem a fülemnek. Mi volt ez? Rejtett gyűlölet? Az eltaposott szegényember lefojtott dühe a csiszoltabb polgárokkal szemben? Kinek vékonyabb a keze és kevésbé bütykös a lába? Az évszázados, évezredes, összesűrűsödött

fájdalom vagy irigység csapott ki belőle? Nem is a személyemnek szólt talán, hanem a fajtámnak? Vagy a góg – amiért őt, az új rend nőemberét, egy *ilyen* választotta? S talán azért sem választott hozzá illő polgári úrilányt, mert azt nem merete volna választani egy *ilyen*? Előre védekezett? Ha nem jön össze a nász és az utód, akkor tudják meg, nem ő lesz a hibás, igen, erre a szóra tényleg emlékszem: „utód”. Gyanítom: Margitnak nem volt egyedien körülhatárolt személye, hanem még törzsi rugókra működött. A primitív törzsekben szokás, ha valakivel nagy dolog esik meg, különös álmot vagy különös állatot lát és ilyesmi, akkor összedobolja törzsét és vallomást tesz. A törzs véneire bízta: hasznosítsák a hírt. Igen, kedves sémita barátnóm, azokkal a kocogós szép fülönfüggőivel, meglehet, hogy Margitnak valóban a rendes, a komoly, a megbízható énje, amely tudja, mi az élet, még a törzs szabályai szerint működött. Én meg ettől a padlóra kerültem. Érthetetlen! Azóta izgat a női lélek rejtelmessége, így kötöttem ki nyugalmazott ügyvéd létemre Theodoránál, sertepertélek izgatottan a történelem környékén. Ne nevéssen, barátném! Amatőrnek lenni szerintem előkelő mesterség. Nem volt-e Albert Einstein szabadalmi ügyvivő maga is amatőr az elméleti fizikában?

